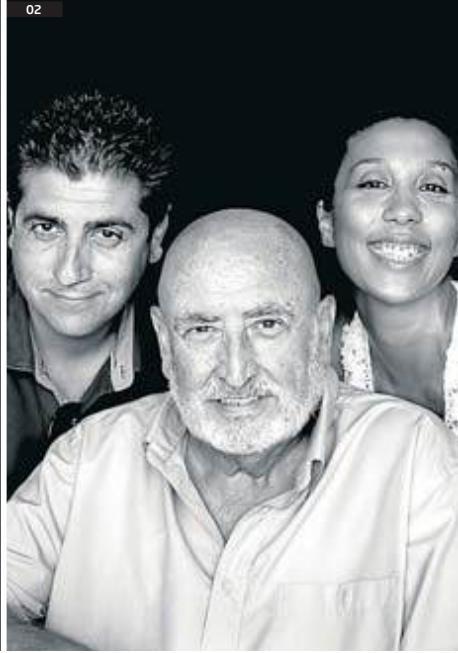

01. Yolanda Cortés i Luis el Granaino. 02. Peret i els seus nebots. 03. Escola de ball flamenc. JOAN TOMÀS / BAJARÍ

Mapa de la Barcelona caló

La cultura flamenca de la ciutat es reivindica en el llibre 'Bajarí. Històries de la Barcelona gitana'

La Barcelona flamenca i rumbera surt de l'armari. Eva Vila reuneix un grapat d'històries familiars que visibilitzen la identitat caló de la ciutat en el llibre Bajarí. Històries de la Barcelona gitana.

XAVI SERRA

BARCELONA. A la Barcelona de principis del segle XX, el flamenc no era un espectacle consumit sobretot per turistes. Amb més d'un centenar d'escenaris dedicats al gènere, Barcelona era la ciutat més flamenca d'Espanya després de Madrid. Enguany les activitats de l'Any Carmen Amaya, que s'està commemorant a la ciutat, han servit per reivindicar la figura de la *bailaora* universal i integrar-la en el patrimoni simbòlic català. Però a través d'un seguit de concerts, exposicions, homenatges, pel·lícules i espectacles també s'està a punt d'aconseguir que Barcelona tregui de l'armari les faldilles amb farbalans i arrenqui a ballar un *zapateado*.

Bajarí. Històries de la Barcelona gitana se suma a l'esforç col·lectiu per visibilitzar la identitat flamenca de la ciutat. L'origen del llibre està en el recent documental *Bajarí*, d'Eva Vila. En el film, la càmera de Vila persegueix l'empremta de Car-

men Amaya en la Barcelona actual a través de la mirada fascinada d'un nen gitano i de Karime Amaya, reneboda de la *bailaora*. Al llibre *Bajarí* –que significa Barcelona en llengua caló–, Vila deixa testimoni per escrit i en imatges de la recerca de la Karime del llegat de seva avantpassada. Però també obre les portes a cinc històries familiars que tracen el mapa d'una Barcelona caló dividida en dues branques: "D'una banda tenim els gitanos de la rumba catalana del carrer de la Cera, de Gràcia i Hostafrancs, i de l'altra els gitanos flamencs de la perifèria, la Mina, Sant Roc i Baró de Viver –explica Vila–. Formen una mateixa comunitat, però són diferents, com els catalans i els castellans a Catalunya".

Famílies gitanes

Una de les famílies de la branca flamenca és la dels Toleo, anomenada així perquè l'avi s'aixecava d'hora cada matí per collir polioli (*poleo*) al camp. A la segona generació dels Toleo hi trobem dos germans *bailaors*, el Toleo i la Tolea, i a la tercera un *cantaor* (el Miguel de la Tolea) i un *bailaor* (el Miguel del Toleo). "La transmissió del flamenc és familiar: pares i fills toquen, ballen i canten plegats, i fan del flamenc una celebració compartida", explica Vila.

Diversitat
La flamenca i la rumbera són les dues grans famílies gitanes de Barcelona

Resistent
"Tot i que arraconada, la tradició catalana del flamenc és viva", diu Vila

També pertanyen a aquesta branca els Granainos, una família de la Mina que orbita al voltant dels germans Justo i Juaneque: el primer era un guitarrista habitual de les penyes flamenques del Besòs i el segon un *cantaor* de cert èxit. Un dia el Juaneque es va emportar a un bolo el fill del Justo, el Tuto, que només tenia 12 anys però que ja tocava amb el pare a les penyes. Avui dia el Tuto és el millor guitarrista flamenc de Catalunya i un dels músics que acompanyen Karime Amaya a l'espectacle que apareix al film *Bajarí*.

La família gitana més rumbera apareix representada al capítol dedicat al clan del carrer de la Cera que té en Peret el seu nom més important i la seva Arcàdia particular en el bar El Salchichón, on el rei de la rumba catalana aprenia uns ritmes del fandango que després insufflaria d'aires llatins. Gato Pérez i el Pescadilla són els herois de l'altra família rumbera catalana, la de Gràcia, amb el bar Petxina com a focus investigador de l'escena local. Les noves generacions d'aquests dos nuclis són especialment productives: noms com Lady Gipsy, Chiqui Amaya, El Príncipe de la Rumba i Ricardo Tarragona Jr. –fill del mític percussionista de la Gràcia gitana– enriqueixen una escena flamenca ac-

tual que s'expressa tant en els quatre *tablaos* de la ciutat –El Cordobés, Carmen, Los Tarantos i Pal·lacio del Flamenco– com en altres locals més petits i afins al gènere –el Jazz Sí Club, Le Rouge o Flamenco Barcelona–. "És cert que dels centenars d'escenaris de fa un segle hem passat a només uns quants, però la presència del flamenc a la ciutat és comparable a la del jazz –reflexiona Eva Vila, que a més de cineasta té formació musical–. El problema de fons és que a Barcelona la música en directe no es potencia perquè formi part de la vida del ciutadà", conclou.

Hissar la bandera

A Catalunya el gran repte del flamenc que Vila intenta combatre amb el llibre i la pel·lícula és la identificació del gènere amb el folklore andalús, un estigma que neix al franquisme. "Aquí hem après a pensar en el flamenc com una cosa dels altres, quan de fet és nostra –reivindica Vila–. La gent peregrina a Nova Orleans buscant l'origen del gòspel. Nosaltres, en canvi, tenim una de les capitals històriques del flamenc, reconeguda arreu del món, i ens resistem a hissar la bandera. I, tot i que arraconada pels mitjans i institucions, la tradició del flamenc és viva i pura. Existeix i ens pertany".